

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. C. Schaeffer, Apeldoorn

Een huisbezoek-verslag (2)

Maleachi 1:6-10

De kerkdeuren op slot!

Hoe zou u reageren als u a.s. zondag de kerkdeuren op slot vond? En u zag een plakkaat aangeplakt met de woorden: „God heeft liever niet meer dat u komt!” Zou u niet denken dat het één of andere smaakeloze grap is? Maar weet u dan wel zo zeker dat God is ingenomen met uw zingen en bidden, uw kollekteren en avondmaal vieren? Zouden uw kerkdiensten Hem echt nooit kunnen vermoeien?

In de dagen van Maleachi had God zo schoon genoeg van de tempeldienst dat Hij uitroept: „Was er maar iemand onder u, die de deuren sloot...” (vs 10). God beleeft er geen enkel plezier meer aan. Want het is louter en alleen voor de vorm.

Vormendienst

Oppervlakkig gezien gaat alles in Jeruzalem zoals het moet. De mensen komen trouw naar de tempel. En niet met lege handen. Het ene offerdier na het andere wordt aangevoerd, ritueel geslacht en op het altaar verbrand. Maar let eens op de dieren! Of op de gaven voor de spijsoffers! Hier komt er één met een blind schaap. Daar brengt een ander een stier, die kreupelt. Een derde heeft wat beschimmelde broden bij zich (vs 6, 8, 13). En accepteren de priesters dat? Ach ja, de tijden zijn nu eenmaal slecht en Israël heeft het niet zo breed. Dan is het toch te begrijpen dat ze de beste dieren voor de handel bewaren? En God zal toch vast niet verlangen, dat men voor Hem het goeie brood uit de mond spaart? De priesters vinden het allang goed. Je mag al blij zijn, dat de mensen in die slechte economische omstandigheden nog naar de tempel komen!

Hoe werkelijk is God?

Maar als je nou eens met zo'n kreuple stier naar de landvoogd moest

(vs 8)? Hij zou hen zien aankomen! Maar dat haalde ook geen Jood in z'n hoofd. Moet je net denken in de wereld van het oosten. De landvoogd – dat is niet zomaar de eerste, de beste. Voor zo iemand zoek je met zorg een geschenk uit. En dat bied je aan met de nodige plichtplegingen en met veel vertoon van wellevendheid en welsprekendheid. Per slot van rekening kon zo iemand je maken of breken. Hier raakt Maleachi de kern van de zaak. De landvoogd is voor de Joden een realiteit, waar ze mee rekenen, God niet! Het is beschamend als de eerbied voor een mens en het ontzag voor onze meerderen ons als voorbeeld moet worden gesteld voor wat wij God schuldig zijn.

Herkent u dit gedrag? Hoeveel dingen laten we niet achterwege als we weten, dat mensen ons kunnen zien of horen: de burens, onze kennissen, de mensen van de kerk, misschien zelfs onze eigen man of vrouw. We zouden ons voor hen schamen als we bepaalde zaken zouden doen of zouden nalaten.

Maar God dan? Is de aardse wer-

kelijkheid van een mens voor ons niet vaak konkreter dan de werkelijkheid van God?

Met God wordt gesjoemeld. Lees vs 14: men kon God b.v. een stier beloven maar bij nader inzien gaf men toch maar een ziekelijk kalfje. Het is net als met die goudzoeker, die bezig was een stuk grond af te graven. Om zich van Gods hulp te verzekeren wijdt hij een bepaald gedeelte aan hem toe. Laat hij nou net in dat stuk grond het meeste goud vinden! Dan weet de goudzoeker niet hoe gauw hij zijn belofte moet veranderen. Het armste stuk kan God beter krijgen – wat overschiet. God krijgt als een hond de kruimeltjes die van de tafel vallen.

Het wezen van het offer

Maar zo is het wezen van het offer volslagen miskend. De basis van heel de offerdienst vinden we in Lev. 17:11: „Ik heb u het bloed op het altaar gegeven om verzoening over uw zielen te doen”. Hoewel er eigenlijk geen omgang mogelijk is tussen de zondige mens en de heilige God treft

Inhoud

337 Ds J. C. Schaeffer,
Een huisbezoek-verslag (2)

338 Ds J. Mudde,
Evenwichtig evangelisatie-
werk (2)

339 Ds J. kranenburg,
Pastorale Notities

340 Drs H. Algra,
Geloven we het wel? (7)

341 Drs P. J. van Kampen,
Het Nieuwe Tijdperk (5)

God daarvoor een regeling. God neemt er genoeg mee, dat een offerdier sterft i.p.v. de zondige mens. Maar nu de mens zelf zo vreselijk in gebreke bleef, moest toch op z'n minst het aangeboden offerdier gaaf en zonder enig gebrek zijn! In Lev. 9:24 lezen we hoe ook het vuur op het brandofferaltaar nog van God afkomstig was. Ja, zelfs dat onberispelijke offerdier moest eerst nog door het vuur heen, het reinigingsvuur, om ook van de laatste smet bevrijd te worden. Maar ook dat vuur kwam van God. En de priesters moesten er voor zorgen, dat dit door God aangestoken vuur nooit meer uitging (Lev. 6:8-13).

Zo maakte God in symbolentaal aan Israël duidelijk, dat ook de heiliging van hun leven uitging van Hem. Niet alleen de verzoening op basis van de bloedstorting, ook de heiliging van Israëls hart en leven ging van Hem uit.

Hier zien we al de voorafschaduw van Goede Vrijdag en Pinksteren. Op Goede Vrijdag werd immers het offer gebracht, dat de verzoening werkelijk tot stand bracht. En met Pinksteren daalde het heiligingsvuur van de Geest op de gemeente neer om daadwerkelijk hart en leven te louteren. Maar de Israëlietische offeraar mocht bij het zien opstijgen van de rook van zijn offer weten dat God hem helemaal wilde accepteren. Ook al had hij zijn Heer slechts een vuil en geschonden leven aan te bieden. Maar dat laatste was dan een reden te meer om in elk geval een gave te offeren, die onberispelijk was.

Dat de Joden in de dagen van Maleachi blinde, kreupele en beschimmelde offergaven durven aanbieden, bewijst dat ze totaal niet meer beseffen met Wie ze van doen hebben. Ze hebben geen enkele notie van Gods heiligheid.

Neem mijn leven...!

Hoeveel van dit gedrag herkent u bij u zelf? Krijgt God van u de eer, die Hem toekomt? Hoe ziet het offer van uw leven er uit? We kunnen er zo prachtig over zingen:

Neem mijn leven, laat het Heer,
toegewijd zijn aan uw eer.
Maak mijn uren en mijn tijd
tot uw dienst en lof bereid.

En leest u zelf Lied 473 maar verder. Onbepikt stellen we ons in dit lied ter beschikking van God.

Maar waarin komt dit uit? Wat doen we met onze tijd, met onze handen en voeten, onze ogen en oren en onze

stem? Met ons geld en ons bezit? Wat is onze godsdienst méér dan kerkgang, bidden voor en na het eten, onze kinderen laten dopen, ons huwelijk kerkelijk laten bevestigen e.d.?

We vinden vaak al gauw, dat het heel wat lijkt. Nou ja, volmaakt is het allemaal niet. Maar dat is ook een onhaalbare kaart. Dus mag God met minder tevreden zijn. En als we dan zingen: Neem mijn leven...enz dan moet God maar genoeg nemen met onze goede wil.

Maar zo'n houding verafschuwt God. Als we het heel gewoon vinden, dat God het gebrekkige offer van ons leven accepteert, dan hoeft het voor Hem niet meer. Godsdienst waarin God niet als God geëerd wordt is erger dan helemaal geen godsdienst! Dan kunnen we evengoed uit de kerk en aan het avondmaal wegblijven. God vraagt in zijn dienst alles of niets!

Nee, God weigert ons de toegang niet als wij tekort schieten. Maar wel als wij zelf aan dat tekort niet zwaar tilen. Er is een joodse wijsheid, die leert, dat het overtreden van een wet zo erg niet is of er is wel vergeving voor ieder, die berouw toont. Maar een wet eigenlijk niet meer als wet erkennen – dat is de zonde bij uitstek. Daar is geen vergeving voor. Dan is God beroofd van zijn eer.

Voor een tekort schietend volk heeft uiteindelijk de Zoon van God het offer van zijn leven gebracht. Hij heeft God de eer gegeven die Hem toekomt. De ijver voor Gods huis heeft Hem geheel en al verteerd. Het enig redelijke antwoord hierop is, dat wij ons volledig wegschenken aan Hem, die ons zo liefheeft, als een levend heilig en God welgevallig offer (Rom. 12:12). Hoe? Door de Geest van Pinksteren!

J. M. Mudde, Breukelen

Evenwichtig evangelisatiewerk (2)

De vorige week zagen we, dat de Schrift het gemeente-zijn en de wekelijkse eredienst aanreikt als de twee eerste vormen van evangelisatiewerk. Vermoedelijk zullen deze twee vormen niet al te dikwijls in gedachten komen bij een bezinning op evangelisatiewerk. Heel anders ligt dat bij de vormen, die in dit artikel ter sprake zullen komen: het persoonlijke en het gemeentelijke evangelisatiewerk.

Persoonlijk evangelisatiewerk

Over de wijze waarop een ieder van ons in zijn dagelijkse leven het evangelie kan doorgeven aan de niet-gelovige naaste is in het verleden meer dan eens nagedacht binnen onze kerken. Het is heel interessant om te zien hoe daarover werd nagedacht. Het mag typerend genoemd worden, dat het persoonlijke evangelisatiewerk in het verleden meer dan eens „onopzettelijk evangelisatiewerk” werd genoemd. Daarachter zit de gedachte, dat de Schrift ons voorhoudt dat we op persoonlijk vlak ongezoekt en onopzettelijk het evangelie hebben uit te dragen. Het moet op een heel natuurlijke, ongeforceerde manier gebeuren. Tot een actief verkondigen van het evangelie is een christen niet geroepen. Wel heeft zijn/haar leven van echt christelijk gehalte te zijn. Het gaat er om, dat we in onze woon-, leef- en werksituatie eenvoudig en oprecht als christen leven: trouw, vriendelijk, onbaatzuchtig, eerlijk enz. Het gesprek over het evangelie hoeft niet gezocht te worden, waar het om gaat is, dat we, altijd bereid moeten zijn tot verantwoording aan al wie ons

rekenschap vraagt van de hoop, die in ons is” (1 Petrus 3:15).

M.i. zitten er een aantal heel positieve momenten in deze visie. Inderdaad is een oprecht christelijke levensstijl een onmisbare basis voor een gesprek over het evangelie. Het belang van een christelijke levensstijl kan nauwelijks overschat worden! Vervolgens heeft een afwachting, het van de HERE alleen verwachting houding ook goede zin. Het gaat niet aan om te pas en te onpas tot bekering te roepen.

Toch zou ik bovenstaande gedachten-gang op een paar punten aan willen scherpen.

Het eerste wat ik me afvraag is: Welke christelijke levensstijl is echt een goede basis voor het gesprek over het evangelie? Natuurlijk, onkreukbaarheid, trouw, vriendelijkheid zijn heel kostbare momenten van het christelijke leven. Maar komt de persoonlijke betrokkenheid op de ander hierin voldoende tot uitdrukking? Om het wat prikkelend te zeggen: keurig christen-zijn kan heel risikolooz zijn. Je doet de ander geen kwaad, maar doe je de ander goed? Bestaat de christelijke levensstijl

niet voor alles uit naaste-zijn? Een persoonlijke betrokkenheid op andermans verdriet, zorg, pijn, angst, wanhoop, lijden? Is één van de essentiële momenten van het christen zijn niet: op zoek gaan naar de gekneusde, de gebroken mens, de mens ook achter het masker waarmee hij zich presenteert? Wanneer wij ons zó betrokken weten op de ons omringende medemens zullen we merken, dat de grens tussen christelijke levensstijl en missionair zijn vanzelf gaat vervagen. Waar we als christen ingaan in de nood van de naaste komt het moment dat de enige troost aangereikt wordt als vanzelf nabij.

Het tweede waarover ik een opmerking zou willen maken is de sterk afwachtende houding, die als DE bijbelse houding naar voren wordt gebracht. M.i. brengt dit element te weinig situatiegevoelheid bij. 1 Petr. 3:15 wordt m.i. wel eens te eenzijdig naar voren gebracht. Eerder al (1) wees ik er in „Opbouw” op, dat in onze bezinning op persoonlijk evangelisatiewerk ook woorden als Kol. 4:5, 6 moeten opgenomen worden: Gedraagt u als wijzen ten opzichte van hen die buiten staan, maakt u de gelegenheid ten nutte... Waar we op moeten letten is het verschil in situatie tussen de verschillende brieven. In de 1e Petrus-brief leren we de christenen kennen als een min of meer verdrukte minderheid. Zij hoeven niet tegen de klippen op te evangeliseren. Maar dát ze het evangelie uitgedragen hebben in hun gesprekken met buitenstaanders wordt wel verondersteld. Bijvoorbeeld in 1 Petrus 3:1v. „Evenzo gij, vrouwen, weest uw mannen onderdanig, opdat, ook indien sommigen aan het woord niet gehoorzaam zijn, zij door de wandel hunner vrouwen zonder woorden gewonnen worden...”

De ons omringende ongelovigen in aanraking met het evangelie brengen is zo'n wezenlijke zaak! Uiteindelijk is het het Woord van God wat ons tot Christus brengt. Daarom is het wijs wanneer we onszelf aanleren flexibel te zijn. Ons niet op één grondhouding – bijvoorbeeld afwachtendheid – vast te pinnen. Er zijn mensen, bij wie het onmogelijk is een gesprek over het evangelie te beginnen, omdat ze zich heel bewust en radikaal van de kerk afgekeerd hebben. In zo'n situatie kunnen we alleen maar bidden en afwachten. Maar er zijn gelukkig nog een heleboel andere mensen, die veel opener en geïnteresseerder zijn! Hoe attent zijn we hierop en hoe flexibel stellen we ons op?

Deze vragen klemmen nog meer op grond van de enquête-resultaten. Een belangrijke meerderheid van de geënuquêteerden – zo bleek – spreekt *nooit* over de essentie van het geloof, slechts een heel klein deel probeert bewust wel eens een ander tot inkeer, tot bekering te roepen. Wij Nederlands Gereformeerden lijken het moeilijk te vinden om in onze persoonlijke kontakten van de gekruisigde Christus te vertellen.

Gemeentelijk evangelisatiewerk

Ook over het gemeentelijk georganiseerde evangelisatiewerk is in het verleden meer dan eens nagedacht onder ons. Gerust opmerkelijk mag het genoemd worden, dat de uitkomst heel verschillend is. Enerzijds is betoogd, dat de Schrift de weg van het georganiseerde evangelisatiewerk niet wijst, en dat dit werk dan ook een vorm van ongeestelijk aktivisme is. Anderzijds be-roepen ook degenen, die een warm voorstander zijn van georganiseerd evangelisatiewerk zich op de Schrift. Wat hiervan te denken?

M.i. ligt in het werk van de oud-testamentische profeten een belangrijke aanwijzing voor onze omgang met georganiseerd evangelisatiewerk. Neem de profeet Ezechiël. De wijze waarop zijn taak door de HERE omschreven wordt – Ez. 2, 3 en 33 – lijkt me ook voor ons van belang.

Op een aantal dingen valt te wijzen: 1. Op Ezechiël rust de verplichting Gods Woord te verkondigen. En de vrucht op Ezechiëls werk doet vrijwel niet ter zake, voor de uitoefening van zijn ambt tenminste. Immers: „En zij, of zij horen dan wel nalaten – want zij zijn een weerspanning geslacht – zullen weten dat er een profeet in hun midden geweest is” (2:5; 3:11).

2. Zo zwaar is voor Ezechiël deze verplichting, dat ze voor hem persoonlijk levensvoorwaarde is! Hij is aangesteld tot wachter over het huis Israëls. Indien hij de goddeloze niet waarschuwt (ten einde hem in het leven te behouden!), dan zal die goddeloze in zijn eigen ongerechtigheid sterven, maar van zijn bloed zal Ezechiël rekenschap moeten afleggen! (Ez. 3:16-21; 33:1-9).

3. De boodschap die Ezechiël heeft te verkondigen is scherp profetisch: aan-

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Dood zijn is een schande

In een TV-programma zag ik een fragment uit een film van de begrafenis van de sovjetleider Breznev in 1982. De open kist werd door soldaten tussen twee rijen van mensen doorgedragen, die allemaal hun best deden, een blik in de kist te werpen. Op de film zag je heel even het levenloze gezicht, in een wolk van rode stof, waarmee de kist gevoerd was.

Ik vond het een beetje schaamteloos. Dat zou misschien niet zo bij mij zijn opgekomen als ik niet op dezelfde dag in een streekkrant had gelezen dat in het Drents Museum in Assen de veenlijken te zien zijn, die bij de veroving van Drente in de loop van deze eeuw zijn aangetroffen.

Toen ik dat las kreeg ik datzelfde gevoel.

Met het oog op dit stukje ben ik even gaan kijken. Geen dank! Met mijn seniorenkaart op zak kwam ik voor 50 cent binnen.

Het veen heeft een conserverende werking, in het bijzonder op de menselijke huid, die wel verkleurt en verschrompelt, maar toch herkenbaar blijft. Het is net een niet helemaal geslaagde begrafenis, dacht ik.

Een stel meisjes van rond de veertien boog zich giechelend over een nis,

waarin een man en een vrouw lagen uit de romeinse tijd. De arm van de man lag uitgestrekt onder het lichaam van de vrouw. Een kaartje met informatie vertelde dat zij zonder kleren in het veen waren neergelegd of misschien vermoord. Ik kreeg datzelfde gevoel: schaamteloos. Nee, niet vanwege het ontbreken van de kleren, maar vanwege de dood, die hier zomaar open en bloot tentoongesteld werd.

Het is een hoge eer dat wij er als mensen zijn.

Van Ruler kwam eens op de merkwaardige gedachte dat wij er ook niet hadden kunnen zijn en er zou dan geen haan naar ons gekraaid hebben. Maar wij zijn er omdat de almachtige God wilde dat wij er zouden zijn.

De tijd tussen sterven en opstanding is de meest oneervolle periode van ons bestaan. Gaat u op dit zinnetje niet zuigen tot u er een stukje ketterij in proeft. Ik geloof ook dat wij in de dood geborgen zijn, maar dat neemt de schande van die tijd niet weg. In het stille graf zingen wij Gods lof ook niet meer. Niet door onze stem en niet door ons bestaan. Wij worden begraven in oneer en die schande duurt tot wij worden opgewekt in heerlijkheid.

Daarom noemde ik dat dode gezicht in die open kist een beetje schaamteloos, te triomfantelijk.

Ik hoop dat na mijn sterven (dat is iets anders dan na mijn dood!) alleen zij die mij het allernaast zijn mij nog mogen zien. De anderen moeten dan maar even wachten tot na mijn dood, als ik weer ben aangekleed (1 Kor. 15:53). Voor mijn dood schaam ik me meer dan voor mijn blootje

kondiging van Gods oordeel over alle goddeloosheid. Tegen de goddeloze heeft hij te zeggen: „Goddeloze, gij zult zeker sterven”. Gods oordeel over de zondige mens staat centraal. Het doel echter is het behoud van de goddeloze. Onvergelijkelijk verwoordt in Ez. 33:11 „Ik heb geen behagen in de dood van de goddeloze, maar veeleer daarin, dat de goddeloze zich bekeert van zijn weg en leeft. Bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt gij sterven huis Israëls?” Profetisch-priesterlijk is Ezechiël optreden. Heilige liefde. Brandende liefde.

4. Vervolgens zien we dan ook, dat Ezechiël op alle denkbare manieren moeite doet om het volk tot dit inzicht te brengen. Wie zijn profetieën doorleest komt tot de ontdekking, dat heel weinig middelen ongemoeid zijn gelaten om het afgedwaalde volk bij Gods Woord te bepalen. Proza en poëzie, toneel en mime, woord en beeld worden allen gebruikt. Het taalgebruik is heel direkt en uiterst pakkend. De ene keer een breed uitgewerkte gelijkenis, de andere keer korte, afgebeten kreten die zeggen waarop het staat.

M.i. hoeft niet van iedere christen afzonderlijk een dergelijke ambtsvervulling verwacht te worden. Maar is het niet zo, dat het wachter-ambt van Ezechiël op de kerk in haar totaliteit, op de gemeente van Jezus Christus is over-

gegaan? Men denke aan Op. 11:3: „En Ik zal mijn twee getuigen lastgeven, om met een zak bekleed, te profeteren, twaalfhonderdzestig dagen lang”. M.a.w.: de kerk van Jezus Christus heeft op profetisch-priesterlijke wijze het evangelie van Jezus Christus uit te dragen – of men hoort, dan wel het na-laait –, al was het alleen maar uit lijfsbehoud voor de kerk zelf. Daarbij gebruik makend van heel verschillende middelen. Men moet weten dat er een profeet in het midden van Nederland is geweest!

Gezien de beperkte ruimte moet ik het bij deze eerste aanwijzing laten. Hieruit valt mogelijk naar tweeërlei zijde wat te konkluderen. Allereerst denk ik dat het niet onverantwoord is het werk van Ezechiël „georganiseerd evangelisatiewerk” te noemen. Het weerspannige verbondsvolk wordt tot bekering geroepen buiten de bestaande kaders van eredienst etc. om. Gemeentelijk georganiseerd evangelisatiewerk is daarom een legitieme zaak. Ten tweede echter blijkt hieruit, dat evangelisatiewerk niets „lievigs” heeft. Het is een hard werk, waarin profetisch-priesterlijk Gods Woord gestalte krijgt in een afvallige wereld.

Het lijkt hard nodig te zijn, dat we als Nederlands Gereformeerde Kerken en gemeenten onszelf de vraag stellen in hoeverre het wachter-ambt van Ezechiël door onze kerken in hun totaliteit vervuld wordt.

Tenslotte

Terugblikkende op het voorafgaande besef ik hoe beknopt één en ander geformuleerd is. Het gezegde behoeft wel nadere uitwerking. Ook is weinig aandacht besteed aan de samenhang tussen de verschillende door de Schrift aangereikte vormen van evangelisatiewerk. Toch hoop ik, dat de bezinning op het evangeliserende bezigzijn van onze kerken met het bovenstaande gediend is. Evangelisatiewerk is een totaalbegrip. Omvat diverse aspecten, die diep in het gemeentelieven doordringen. Het gaat er om deze diverse aspecten met elkaar in evenwicht te brengen. Dat zal de nodige tijd vergen en per gemeente verschillend aangepakt moeten worden. Mogen de bovenstaande opmerkingen daartoe een aanzetje zijn.

zin hebben!...” zegt Adriaan in „De Jacobs ladder”, en die opmerking vraagt om een antwoord. Soms uiten zich die vragen niet door woorden, alleen maar door gedrag.

Jongeren kunnen bijzonder kritisch zijn. Die kritiek heeft de functie van het toetsen: staan jullie wel achter datgene wat je zegt uit te dragen. Daarom is het zo belangrijk dat gewoonten en betekenis met elkaar in overeenstemming zijn (vandaar de nadruk in het vijfde en zesde deel van de serie op de betekenisvolle overdracht). Ook het gedrag van de ‘ouderen’ wordt aan diezelfde kritische analyse onderworpen. „Daar zat ik in het schemerige licht van de schoolkapel te luisteren naar een preek over het Lam Gods en over genade en vergevingsgezindheid, en mijn jonge geest raakte totaal in de war. Ik wist maar al te goed hoe weinig genade en vergevingsgezindheid deze predikant had getoond toen hij de avond tevoren een klein jongetje had afgeranseld voor een kleine overtreding. Door dit alles begon ik te twijfelen aan de godsdienst en zelfs aan God...” Aldus de bekende Engelse schrijver Roald Dahl in het voor kinderen geschreven ‘Boy’.

Vragen oproepen

Al in het begin van de bijbel worden vragen van jongeren beschreven. „En wanneer uw zonen tot u zeggen: Wat betekent deze dienst van u...?” (Exodus 12 vers 26) „Wanneer later uw zoon u vraagt: wat zijn dat voor getuigenissen, inzettingen en verordeningen...?” (Deuteronomium 6 vers 20).

In een referaat voor ouderlingen in Groningen heeft Ds. G. Visee erop gewezen dat ouderen er in deze teksten toe worden opgeroepen om vragen van jongeren te stimuleren (2). Dezelfde functie hebben b.v. ook de gedenkstenen. „Wanneer uw kinderen later vragen: wat hebben deze stenen voor u te betekenen?...” (Jozua 4 vers 6 en vers 21). Met andere woorden: in de opvoe-

H. Algra, Den Helder

Geloven we het wel? (7)

Vragen stellen hoort bij het opgroeien en volwassen worden. We moeten ons zorgen maken, wanneer jongeren geen vragen meer stellen. Dit gedeelte legt uit waarom.

Een andere wereld

Rond het twaalfde jaar verandert er veel in het leven van kinderen. Het denken verandert van (nog) betrekkelijk concreet naar abstrakt. Mede in verband hiermee treden ook veranderingen op in de manier waarop het geweten functioneert: minder gebonden aan de gezinsnormen, meer aan eigen denkpatronen (1). Ook de kijk op zichzelf, op anderen en op de ouders wijzigt zich. De invloed van leeftijdgenoten wordt belangrijker (de ‘peer-group’). Vanuit de relatief wat veiligere, kleinschaligere basisschool wordt een nieuwe schoolwereld betreden. Een moeder deed in verband met deze ontwikkelingen een uitspraak die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat: „Eigenlijk gaan ze met twaalf jaar de deur al uit...” Men kan zeggen dat dan de basis voor ge-

loofsopvoeding afgerond moet zijn. Niet in de puberteit komt het erop aan, daarvoor kwam het er al op aan, is een boodschap die in de eerste afleveringen van deze serie meegegeven werd. Het voorgaande wil niet zeggen dat jongeren hun ouders niet meer nodig hebben. Juist in perioden waarin veel verandert, zijn ouders – vooral in emotioneel opzicht – bijzonder belangrijk.

Vragen stellen

In een levensfase waarin veel verandert worden ook veel vragen gesteld. Koppige peuters stellen eindeloos de ‘waarom’-vraag. Ook pubers en adolescenten stellen voortdurend vragen, al is dat niet altijd in de vraag-vorm. Soms door toetsende opmerkingen „...Ik wou dat ik kon geloven dat Jezus de Verlosser was, dan zou het leven tenminste nog

ding moet het stellen van vragen gestimuleerd worden. Vragen zijn van grote pedagogische waarde!

Ds C. G. Geluk schrijft dat opvoeders zich juist zorgen moeten maken wanneer jongeren geen vragen meer stellen. Wanneer dat gebeurt zijn jongeren kennelijk hun gezonde (levens-)nieuwsgierigheid kwijt (3, blz. 90 e.v.). „*Wat een zegen als jongeren vragen stellen! Laten we hen ertoe uitnodigen en hen prikkelen...!*”

Vragen serieus nemen

Jongeren kunnen leeftijdgenoten, ouderen de kerk bevragen op een assertieve wijze. Soms roept dat weerstand op. De emoties die hierdoor ontstaan maken een rustig, overwogen gesprek onmogelijk. Vaak onttaardt dit in 'tegenkritiek', die meer een reactie op de persoon is, dan een werkelijk antwoord op de vraag (er wordt dan b.v. gesproken over onwil van de persoon). Ds Van der Leest (4) schrijft dat men in dergelijke situaties ook snel de neiging heeft om zijn mening op de bijbel te funderen, zonder dat dit voldoende beargumenteerd kan worden ('evident-bijbels' is). Daarmee wordt het standpunt van de ander (en daarmee ook de persoon van de ander) buitengesloten.

Kennelijk is het heel moeilijk om met die – vaak als kritiek ervaren – vragen om te gaan. Toch is het belangrijk om enigszins door de wijze van vraagstelling heen te kijken. Binnen het groeiproces naar de volwassenheid heeft immers iedere generatie zijn eigen wijze (eigenwijze) van vraagstelling gekend... Het alleen maar antwoorden met tegenkritiek blokkeert de communicatie, en roept vervreemding op. Door het ontkennen van vragen worden mensen niet binnen de kerk gehouden. Uiteraard wil het voorgaande niet zeggen dat alle standpunten van jongeren positief gewaardeerd moeten worden (dat wordt doorgaans ook niet gevraagd). Wel vormt dit gedeelte een pleidooi voor een goede omgang met elkaar. „*De liefde is lankmoedig, de liefde is goedertieren, zij kwetst niemand's gevoel, zij zoekt zichzelf niet, zij wordt niet verbitterd.*” (1 Corinthe 13 vers 4 en 5). Dat is een heel oud antwoord... Binnen die liefdebond kan ook serieus worden ingegaan op vragen...

Van elkaar leren

Wanneer ouderen jaar-in, jaar-uit gekonfronteerd worden met dezelfde vragen, kan een zekere vermoeidheid optreden. Het kan immers vervelend worden om steeds weer dezelfde vragen te moeten beantwoorden? Ondertussen vergeten we dan dat we weer een nieuwe 'generatie' jongeren voor ons hebben, die opnieuw vragen stelt (trouwens: welke vragen stelden vroeger generaties? Er is wat dat betreft ook weer niet zoveel nieuws onder de zon...).

In feite past steeds weer hetzelfde antwoord: dankbaarheid dat er kennelijk nog zoveel idealisme bestaat, dat er ook vragen gesteld worden! Dat jongeren zich steeds weer afvragen wat de bijbel voor hun eigen leven betekent (5).

Tenslotte nog dit: juist door de vragen van jongeren kunnen ook de ouderen zich opnieuw bezinnen op de inhoud van regels, tradities, van hun eigen geloof. Wat dat betreft kunnen ouderen ook heel wat van jongeren leren! En

daarmee leren de jongeren ook weer van de ouderen...

(1) Opbouw, 5 februari 1982.

(2) Ds G. Visser: De opvoeding van de jeugd der Kerk in huisgezin, school en catechisatie. In: Dienst, 7e jaargang, 1953.

(3) Ds C. G. Geluk: „Hoe houden we de jongeren bij de kerk?” (Kok, Kampen, 1987).

(4) Ds C. van der Leest: „Wat is Gereformeerd?” (De Vuurbaak, Barneveld, 1983).

(5) Geciteerd in: Denken over godsdienstonderwijs (Kok, Kampen, z.j.).

P. J. van Kampen, Eck en Wiel

Het Nieuwe Tijdperk

5. Energievelden binnen Energievelden

Wij zijn oscillerende velden binnen nog grotere velden. Onze hersenen reageren op het ritme van geluiden, trillingen van licht, specifieke kleuren en op zeer geringe temperatuurschommelingen.

Wanneer de lichaamsgeestkringloop een proces is, geldt dat ook voor ziekte... En datzelfde geldt dan voor genezing, 'heel-making', waarbij elke seconde zeven miljoen van onze rode bloedcellen afsterven en vervangen worden door zeven miljoen andere. Zelfs onze botten worden over een periode van zeven jaar volledig herbouwd. Evenals in de dans van de god Shiva, zijn we voortdurend aan het scheppen en vernietigen...

Ferguson. *De Aquarius Samenzwering*, p.180.

Opnieuw Shiva

In bovenstaand citaat komt een aantal termen en namen voor die ons al wat bekend kunnen zijn. De Hindoe-god Shiva wordt genoemd. Shiva is degene die, in een 'kosmische dans' het heelal vernietigt, maar ook steeds weer herschept. Shiva verpersoonlijkt het eindeloze proces van geboren-worden en sterven, en weer geboren-worden en weer sterven, en weer... Dar alles volgens de Hindoe die in een eindeloze cyclus gelooft, waarvan onder andere ook het begrip 'Reïncarnatie' getuigenis aflegt.

Interessant is dat het hier, anders dan bij Capra, niet gaat over de cyclische processen in de natuur, maar dat hier de mens als zodanig genoemd wordt. We zitten niet met Capra aan de rand van de Oceaan; het gaat hier niet over de schepping en vernietiging van deeltjes zonlicht, van rotsen, zand en zee. Het gaat hier om het eindeloze proces van afbraak en opbouw, dat in ons eigen lichaam plaatsvindt, dat misschien wel ons leven is.

Iets terug in haar boek heeft Marilyn Ferguson het over ons lichaam. „Een halve eeuw nadat we de indicaties van de fysica ter harte hadden moeten nemen, – dus een beetje aan de late kant – begint de westerse geneeskunde in te zien dat het lichaam een proces is

een bio-elektrische draaikolk, gevoelig voor positieve ionen, kosmische stralingssporen van anorganisch materiaal in ons voedsel en de vrije electriciteit van allerlei krachtbronnen.”

Holistisch

Om te weten wat die opvatting inhoudt, dienen we te kijken naar wat tegenwoordig 'Holistische gezondheidszorg' genoemd wordt. Die let op de interactie, de wisselwerking, tussen mens en omgeving, ziekte en gezondheid, van wat in de geest en de wil gebeurt en wat zich in het lichaam afspeelt. Want het gaat niet alleen om ons lichaam dat 'een voorwerp' zou zijn, nee, het gaat om het proces dat ons lichaam is, in alle uitwisselingen met de 'energievelden om ons heen'. Dat daarbij ook het woord 'acupunctuur' valt behoeft niet te verbazen: is men juist daar niet steeds bezig met de relatie tussen b.v. een orgaan en een specifiek plekje op de voetzool, of een bepaald punt op je oorlelletje?

Dan heeft alles met alles te maken. Zeker is dan dat je een behandeling van een bepaalde lichamelijke kwaal niet alleen op medische wijze moet invullen. Dan hebben psychotherapeuten en anderen daar ook mee te maken.

Wanneer het bijvoeglijk naamwoord 'holistisch' wordt gebezigd in verband met de gezondheidszorg, „verwijst het naar een kwalitatief andere benadering.

een die de wisselwerking tussen geest en lichaam en omgeving respecteert. In tegenstelling tot de allopatische behandlingsbenadering van zieke en ziektesymptomen, probeert het de onderliggende disharmonie die het probleem veroorzaakt te corrigeren. Een holistische benadering kan een verscheidenheid aan diagnostische methoden en behandelingen omvatten, sommige orthodox, sommige niet."

Het is niet alleen gericht op 'behandeling van symptomen', maar zoekt naar 'patronen en oorzaken, plus behandeling van symptomen.' Het is niet 'gespecialiseerd', maar 'integraal, houdt het zich bezig met de hele patiënt'. Er is niet zozeer nadruk op 'efficiency', maar er is 'nadruk op menselijke waarden'. Dat de deskundige 'emotioneel neutraal dient te zijn' is volgens 'Holisten', een onjuiste visie. 'Persoonlijke betrokkenheid van de deskundige is component van het genezingsproces'. Het lichaam wordt niet gezien als 'een goed of slecht onderhouden machine', maar als 'een dynamisch systeem of context, energieveld binnen andere velden'.

De patiënt is niet 'afhankelijk' maar (liefst) 'autonoom'. De deskundige anderzijds is niet 'de autoriteit', maar 'een therapeutische partner'. Enz.

„Mentaliteitsverandering”

Door allerlei studies, o.a. van het zgn. 'placebo-effect', is aangetoond, zegt Ferguson, dat 'een wijziging in onze verwachtingen of grondgedachten een geweldige invloed kan hebben op ons beleven van gezondheid en welzijn. Door onszelf te zien als 'heel', is genezing mogelijk... wanneer we het gevoel van in een evenwichtige relatie tot het universum te staan weer terugbrengen door middel van een *mentaliteitsverandering* – een transformatie in attitudes, waarden en overtuigingen.' Ze citeert daarbij een zekere Ingrassi, die 'zei dat zijn ervaringen met patiënten hem ervan hebben overtuigd, dat wanneer een negatieve geesteshouding eenmaal overboord gezet is, genezing automatisch plaatsvindt. 'Het is alsof er een levenskracht of orderingsprincipe klaar staat om onze natuurlijke toestand van gezondheid en gezondheid te herstellen, indien we de obstakels van negatieve verwachtingen maar kunnen laten vallen'."

Een ander vult aan: 'Niet een simpele fysieke verandering maar veeleer de geestestoestand is de sleutel tot gezondheid.' En: 'de rol van het veranderde bewustzijn in het genezingsproces is misschien wel de belangrijkste afzonderlijke ontdekking in de moderne medische wetenschap... De doorslaggevend factor in dit alles is aandacht.'"

en toch...

We zitten dan dus ook wel op 'het alternatieve spoor' in de geneeskunde. Aan-

dacht niet voor een bepaald lichaamsdeel, maar voor de hele mens. Er worden verbanden gezocht – en gevonden. De 'geestelijke factor' wordt naar voren gehaald. De mens is méér dan een lichaam. Enzovoort.

Veel daarvan doet me, eerlijk gezegd, positief aan. Naar mijn mening wordt van christenen niet gevraagd zich alleen maar op te stellen aan de kant van de 'universitaire geneeskunde'. Ook daar kom je heel wat tegen dat een christen tot kritische vragen kan brengen.

Uit diverse bron heb ik ook wel verhalen gehoord die mijn gevoel van sympathie doen toenemen.

Zo'n verhaal waar een arts (een Tibetaan) aan de hand van het voelen van de polsslag van de patiënt een aangeboren hartafwijking kan vaststellen. Dat suggereert zorg, concentratie, medegevoel.

Toch is er wel het een en ander dat me niet lekker zit, bijvoorbeeld zo'n opmerking over 'onze natuurlijke toestand van gezondheid'. Wie kan als christen, wetend van Genesis 3 en de erop volgende vloek, spreken van 'natuurlijke gezondheid en gezondheid'?

Wie kan ook menen dat ziekte en alles wat erbij hoort alleen voortkomt uit 'een negatieve geesteshouding' en stellen dat, als die verdwijnt, genezing 'automatisch plaatsvindt'?

Spreekt de Bijbel niet over zonde en de gevolgen ervan?

De gedachte laat zich niet verdrijven dat achter deze visie van mensen als 'oscillerende velden binnen nog grotere velden' een gedachtenwereld schuilt die niet echt-Bijbels te noemen is. En inderdaad, ook uit andere dingen die je leest, krijg je de indruk dat het christelijk geloof voor mensen in de New Age-beweging een 'al gepasseerd station' is.

Dat er 'een evenwichtige relatie tot het universum' gevraagd wordt suggereert ook hier een 'godsbeeld' dat 'niet-persoonlijk' mag heten; we zitten ook hier met een visie op de mens als een wezen-dat-in-samenhang-leeft-met-het-heelal. En niet – helaas – een wezen dat leeft in een persoonlijke relatie tot een persoonlijke Schepper, en Verlosser.

'Ik, de HERE, ben uw heelmeester', lees ik in de Bijbel. Dat klinkt anders dan: een mens die in harmonie leeft met het universum, is zijn/haar eigen heelmeester. Dat hiermee niet alles over holistische gezondheidszorg gezegd is zal duidelijk zijn. Maar voor mij is dit al wel een erg zwaarwegend punt.

Kolofon

Redactie:

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel.
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Post-
bus 244, 3700 AE Zeist.

Redactie ontving

Maarten W. Schakel, De kersnacht van Groen de Bas. Korte verhalen. 129 blz., f15,90; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Ds Jan Meynen, Met de deur in huis (overdenkingen). 111 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Drs L. van Driel en drs I. A. Kole, Bijtijds leren geloven. Verkenningen van het educatief klimaat in een drietal kerkelijke gemeenten. (Godsdienstige opvoeding) 191 blz., f29,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

M. Kofferman-Zijl, Onbewerkt hout. (Gedichten) 48 blz., f9,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Jasper Klapwijk en Dorienke de Vries-Sytsma, Neem, lees, leef; de bijbel elke

dag. (Dagboeken) 106 blz., f14,90; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

H. Folkers e.a., *Ik geloof*, deel 1a. Werkboek voor catechisanten. 81 blz., f12,90; Handleiding voor de catecheet, 64 blz., f20,-; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

Dr Jakob van Bruggen, *Christus op aarde*. Zijn levensbeschrijving door leerlingen en tijdgenoten. Commentaar op het nieuwe testament, derde serie. 287 blz., f49,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

C. Augustijn e.a., *Abraham Kuyper; Zijn volksdeel, zijn invloed*. 263 blz., f25,-; uitg. Meinema, Delft.

Tekst voor tekst; De Heilige Schrift kort verklaard en toegelicht. Onder redactie van: dr B. van Oeveren, dr J. Vlaardingerbroek, dr A. Noordegraaf, prof. dr J. P. Versteeg. 1072 blz., f175,- (intekenprijs f150,-); uitg. Boekencentrum, 's Gravenhage.

op 24 september j.l. voldaan aan het verzoek van br. F. Bruintjes te Leerdam, zijn preekconsent met een jaar (tot 1 oktober 1988) te verlengen.

De vergadering van de kerken in de regio Dordrecht-Gorinchem heeft op 29 oktober 1987 toegelaten tot de volle dienst van Woord en sacramenten de heer D. W. Fijan, beroepen door de kerk te Langerak.

Uit breder kring

Jubileum Chr. Emigratie Centrale 21 nov. a.s. in Leusden

Ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan wordt zaterdag, 21 november a.s. van 13.30 tot plm. 17.00 uur in het Dienstencentrum, Beaufortweg 18 te Leusden een samenkomst voor geïnteresseerden gehouden.

Na opening door voorzitter D. M. Boogaard zal prof. dr. K. Runia uit Kampen spreken.

Tevens worden er enkele korte emigratiefilms vertoond en zijn er informatiestands over (r)emigratie, uitwisselings- en vluchtelingen-programma's.

Evangelische Hogeschool

Het bestuur van de Stichting Evangelische Hogeschool is ernstig verontrust over het achterblijven van binnenkomende giften. Deze zijn aanzienlijk lager vergeleken bij vorig jaar en in de eerste drie maanden van het nieuwe boekjaar is er een tekort van ruim f180.000,-.

Het bestuur doet een klemmend beroep op de duizenden EH-vrienden om gezamenlijk het gevaar van acute financiële nood te keren en de continuïteit in het onderwijs op bijbelgetrouwe wijze aan de Evangelische Hogeschool te verzekeren. Moge God de Here zich over de Evangelische Hogeschool ontfemen.

Twee dingen zijn er te doen: de Heere aanroepen in de nood; en al onze EH-vrienden en vriendinnen de situatie meedelen. Laten wij allen tezamen, deze nood voor het aangezicht des Heeren brengen. Hij kan helpen. Hij kan harten neigen.

Als allen die de EH steunen, f25,- als aparte gift zouden overmaken, zouden we bevrijd zijn van alle teneerdrukkende moeite, die het werk kan schaden. Is dit te hoog gegrepen?

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Emmeloord

Ds M. H. T. Biewenga, predikant van Zoetermeer, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep, aanvaardt.

Ned. Geref. Kerk van Doetinchem-Velp

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat J. J. van Es te Rijsenhout.

Ned. Geref. Kerk van Langerak

De bevestiging van kandidaat D. Fijan zal plaatsvinden door ds W. H. Louwerse, emeritus-predikant aldaar, in de morgendienst, welke aanvangt om 9.45 uur.

's Middags doet kandidaat Fijan zijn intrede in een dienst, die begint om 2 uur.

Ned. Geref. Kerk van Den Helder

De middagdienst (aanvang 17.00 uur) van a.s. zondag 15 oktober zal *niet* worden gehouden in het gebouw van de Evangelische Lutherse kerk, maar in de aula van de Wilhelmina-Mavo aan de Middenweg. De ingang van de aula bevindt zich aan de Sportlaan.

De ochtenddienst vindt – zoals gebruikelijk – plaats in de Evangelische Lutherse kerk.

Regio Dordrecht-Gorinchem

De kerken in de regio Dordrecht-Gorinchem hebben in een vergadering

De afdeling ICU/MO van de EH biedt twee deeltijdopleidingen aan, te weten:

MO-A/B THEOLOGIE

(met aparte cursussen Hebreeuws en Grieks)

MO-A/B GESCHIEDENIS

Na het behalen van de MO-B geschiedenisakte kan in één jaar de akte MO-maatschappijleer-B behaald worden of een aanvullende doctoraal-opleiding door de EH worden verzorgd.

Stuur mij vrijblijvend (postzegel is niet nodig) informatie over de ICU/MO-opleidingen

Naam: _____

Adres: _____

Postcode/Plaats: _____

Evangelische Hogeschool • Antwoordnummer 151
3800 VB Amersfoort • Tel. 033-621731

Evangelische Hogeschool

Grote Haag 23
Postbus 957
3800 AZ Amersfoort
Tel. 033-621731

Dankbetuiging

Daar het voor ons onmogelijk is, om ieder persoonlijk te bedanken voor de zeer vele blikken van belangstelling en medeleven tijdens de ziekte en na het overlijden van onze Moeder en Oma

MARIA JOHANNA VAN HOUWELINGEN-NEDERVEEN

willen wij U bij deze hartelijk dank zeggen.

Kinderen en kleinkinderen

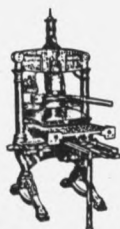
Hardinxveld-Giessendam, november 1987

Van iemand houden betekent hem zo te zien, als God hem heeft bedoeld.

Langs deze weg willen wij een ieder hartelijk danken voor elke vorm van medeleven ons gegeven tijdens het overlijden van mijn man en onze vader. Gijsbert Mul.

C. E. J. Mul-Mulders
en kinderen

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk

VANWEGE DE ENORME VERKOOP VAN TEKST VOOR TEKST

De Heilige Schrift verklaard en toegelicht. Een nieuwe bijbelverklaring in één band '87, 1.072 blz., geb.

WORDT DE INTEKENPRIJS VERLENGD TOT 1 DEC. 1987

Zes redenen om per omgaande te bestellen:

1. Volgens de uitgever is de eerste druk bijna uitverkocht.
2. Nu nog voor de intekenprijs van f150,-.
3. Aantrekkelijke betalingsregeling als u dit wenst: f50,- bij ontvangst en 4x f25,- per maand.
4. Een volledige Bijbelverklaring in één band, zodat u bij bijbellezing in één oogopslag de kort-en-bondige toelichting kunt lezen.
5. Dit royaal uitgevoerde naslagwerk is gebonden in een fraaie band met goudopdruk.
6. Levering vindt plaats per kerende post.

Profiteer nu nog van de voorintekenprijs

NU NOG VOOR f150,-

(Vanaf 1 december f175,-)

Bel nú: 05170-3147, tst. 16, 18 en 19.

Of bestel schriftelijk: T. WEVER b.v., Antwoordnummer 5, 8800 VB Franeker.

● Plaats uw familieberichten in dit blad

Te huur:

voor winter en zomervakantie

ons 6-pers. appartement in het

Tirolerdorp Axams

voorzien van vele extra's zoals,
zwembad, sauna e.d.

Tel. 01862-2596.

UITNODIGING

RPF-congres 28 november 1987 te Nunspeet

“Ouderenzorg? Ons een zorg!”

Sprekers: ds. G. Broere

A.J. Gijsbers

drs. M. Sinke

Kosten f 10,- per persoon. Aanmelding:

RPF, postbus 302, 8070 AH Nunspeet.

Telefoon 03412 - 56744

ADVIESBURO DE BRUG

gaat uit van de
Chr. Geref. Vereniging voor Jeugdwelzijn

In en rond Utrecht, Dordrecht en Rotterdam
zoeken wij

OPVANGADRESSEN

waar jongeren van 14 jaar en ouder
tijdelijk kunnen verblijven.

Informatie/aanmelding:

De Brug, Jeanne d'Arcdreef 13, 3561 SB Utrecht.
Tel. 030-623653 (vragen naar Gerda Gietema).

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

Neem zelf een abonnement

☐ kennismakingsnummers

☐ abonnement

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Opbouw
voor mij